

1928

G O S P O D A R

Št. 20

Zajec.

»Že zopet zajec, kolikokrat smo že to slišali,« boste rekli. Počasi, prijatelji! Seveda ste slišali, vendar pa je kljub temu vsako pomlad na tisoče in tisoče mladih jablan oglodanih, uničenih, da jim ni nobene pomoči. Ko bi mogli preceniti vso škodo, ki jo naredi ta »zverina« vsako zimo samo v Sloveniji, bi se ustrašili, take številke bi dobili. Poleg voluharjev ali krtice, ki je nemara še večja nadloga za našega sadjarja, moramo vendar zajca prištevati k največjim škodljivcem sadnega drevja. Zato ne bo odveč, ampak neobhodno potrebno je, da opozorimo naše sadjarje na to reč sedaj, ko se bliža čas, da bo dolga nadloga začela stikati po sadovnjakih.

Sadnih škodljivcev se ubranimo na dva načina: ali jih pobijamo in uničujemo kjerkoli jih dobimo in kakorkoli moremo, ali pa drevje zavarujemo, da ne morejo do njega. Zajec uživa posebno varstvo in zadene vsakočesar, ki ni za to upravičen, huda kazen, ako ga pobija. Ne preostaja torej drugega nego da mu **zabranimo dostop do drevesa.**

Sadno drevje zavarujemo na razne načine. Kdor ima večje nasade in lahko utрпи nekaj več stroškov, naj si kupi primerno gosto en meter visoko mrežo, ki jo razreže v kose po 40—50 cm širke. Te kose ovije potem okrog drevja in jih trdno spne, da se ne razklenijo. Na ta način ima drevje zavarovano zanesljivo in trajno najmanj za 10 let. Mrežo pustimo okrog debel tudi poleti, ker debel nič ne ovira v rasti. Mreža je iz tanke pocinkane žice.

Seveda, v naših skromnih razmerah ne bo mnogo takih sadjarjev, ki bi na ta najboljši način branili svoje mlade nasade. Treba je torej seči po preprostejših sredstvih, kakršna ima kdo pač na razpolago v domačem gospodarstvu. Najnavadnejši material v to svrhu je slama. Ako je drevje zanesljivo dovolj na debelo in dovolj visoko zavito v slamo, je izvrstno zavarovano ne samo pred zajcem, ampak tudi pred zimo, ki nam včasih uniči najlepša drevesa, kakor smo se prepričali baš minulo zimo. Pripomniti pa moramo, da je zavijanje s slamo precej zamudno delo, zlasti kjer je treba zavarovati večje število dreves. Če pomislimo, da je treba spomladi zopet odstraniti zavoje in da moramo to delo ponavljati pet do osem let vsako jesen in vsako pomlad, lahko izračunimo, da bi cenejše izhajali, če bi kupili enkrat za vselej mrežo in bi imeli mir za vsa leta.

Pa imamo še razna druga sredstva, ki se dajo s pridom uporabiti v naš namen. Koruznica je dobra, samo tesno in na gosto jo je treba privezati k deblu, da zajec nikjer ne more z gobcem do njega. V skrajnem slučaju se da narediti ograja iz vej, trnja in raznega drugega materiala, ki ga nasekamo v grmovju. V krajih, kjer

sekačo in belijo spomladi smreke, denejo na stran potrebno množino do 1.50 m dolgih kosov smrekove kože (čreslo), ki jo posuše in v jeseni z njo obdajo posamezna debela in z žico pritrdijo. Kjer so žage, dobimo prav po ceni obrezkov od desk (žamanje), iz katerih se naredi s pomočjo žice lične ograjice, ki so več let za rabo, ako se spomladi vzamejo od drevja in shranijo na suhem do druge jeseni.

Ponekod odvrtačo zajca tudi z raznimi mažami. Poudarjati pa moramo, da je menda ni maže, ki bi popolnoma zanesljivo zadržala glodavca. Najsibo maža kakršnakoli, sčasoma jo spere dež, duh se izgubi in če ne prej, na pomlad ne učinkuje več. Pomisliti je pa tudi, da ne smemo mazati debel s čemer bi bilo, ker mlada koža je občutljiva in drevo lahko na ta način samo poškodujemo.

Zbral A. Jamnik, dipl. agr.

Samopomoč pri pomanjkanju krme.

(Konec.)

Divji kostanj je prav dobro konjsko krmilo, ki ga pa tudi druge živali ne zametujejo. Vsebuje veliko škroba, tolsče in razmeroma tudi beljakovin. Posušena moremo primerjati z vrednostjo ovsa, kuhan pa zaleže trikrat toliko kot pesa. Surov je grenak, kuhan pa prijeten, žival ga bolje izkoristi. Svež (zlasti če je na kupu), prav hitro plesni in se sploh tako pokvari, da je za krmo lahko nevaren, zato ga je sušiti na zraku ali v peči. Na splošno je kostanj za krmo uporaben svež (med rezanico) ali posušen, stolčen ali zmlet, kuhan ali pražen, olupljen ali neolupljen. Konjem dajemo svežega do 5 kg na dan. Deluje istočasno proti glistavosti. Govedu ga pokladamo 5 do 10 kg na dan. Pričenjamo z manjšimi količinami in jih stopnujemo od dne do dne. Ako krmimo svežega, mu je treba prej odvzeti grenkobo s tem, da ga vsaj grobo zdrobimo in potem kuhamo ali pa vsaj daljši čas namakamo (po možnosti v tekoči) vodi. Prašičem pokladamo kuhanega med drugo krmo in vodo, v kateri se je kupal, seveda odlijemo, ker je grenka. Kostanj, ki ga v svrhu večje sigurnosti proti pokvari sušimo, je pred uborabo olupiti (gre razmeroma lahko) in v svrhu razprenitve 2 do 3 dni namakati v vodi. Lupina nima skoraj nobene hranilne vrednosti. V Turčiji je krmiljenje konj z divjim kostanjem sploh v navadi. V Nemčiji so svoj čas mešali zmlet kostanj s sladkorno melaso za pridobivanje melasnega krmila »Klimax«.

Želod je istotako radi obilnih prebavljivih hranilnih snovi prav dobro krmilo. Uporablja se olupljen (oluščen). Vsebuje tudi precej čreslovin (6—8 odst.). Rad plesni kakor divji kostanj, zato ga je sušiti kakor le-tega. Je precej močno zaporčen, pred uporabo mu je treba odvzeti čreslo-

vino, kar dosežemo s tem, ko ga 2 do 3 dni namakamo v mehki tekoči vodi, ako ni te, pa je treba vodo do desetkrat obnoviti. Zaradi zaporčnosti ga je pokladati z drugo mehko (parjeno), zeleno ali kisano krmo, najraje pa kuhanega. V prvi vrsti ga dajemo prašičem, in sicer svežega 1 do 1 in pol kg, posušene pa pol do 1 kg na glavo in dan. Brejim svinjam ga je dajati po previdnosti. Z uspehom ga pokladamo tudi ovcam in kozam po pol do tričetrt kg svežega na dan. Pražen in zdrobljen deluje pri le-teh proti bledičavosti. Govedi (pitani) ga dajemo suhega, in sicer dnevno po 2—3 kg, obenem z veliko pese, repe in druge mehke krme, da živali ne trpijo radi zaprtja. Mlečne krave smejo dobiti dnevno do 2 kg kuhanega in razgrenjenega želoda. Konje privadimo nanj pelagoma. Povprečno jim ga pokladamo dnevno svežega do 4 in pol pilograma, posušene pa dvo in pol do 3 kg na glavo.

V nadaljnjem navedem nekaj kupivnih krmil, ki prihajajo ob sedanjem pomanjkanju zlasti v poštev:

Oljnat tropine (preše ali prešanje) štejejo za močno krmilo. Pokladati jih je zmlete ali zdrobljene tako, da rezanico omočimo in tropine med njo pomešamo. Všeč so vsi živini ter so zelo izdatne. Vsebujejo zelo veliko rastlinskih beljakovin in razmeroma precej tolsče. Spočetka jih pokladamo v manjši meri, potem pa obrok vsak teden zvišujemo. Teletom jih dajemo in sicer takim pod 1 letom po četrt do pol kg, teletom nad 1 letom od pol do 1 kg na glavo in dan, kravam v početku po pol kg, po enem tednu pa že 1 do 1 in pol kg. Posebno ugodno vplivajo tropine tudi na mlečnost živali in na tolsčobnost mleka. Pri nas so najbolj poznane: orehove, sezamove in lanene tropine. Slednjih bo pri nas pač največ v prometu. Oljne tropine so več kot še enkrat toliko vredne kot otrobi, vsebujejo do dva in pol krat toliko beljakovin in tolsče kot oves ali koruza, ter do dvakrat toliko krmilne vrednosti kot pšenični ali rženi otrobi in trikrat toliko kot dobro seno.

Otrobi so z ozirom na krmilno vrednost mnogo slabše kot oljnat tropine, in se mi zdi, da je njihova cena pri nas previsoka, kar izvira posebno iz dejstva, ker so prevozniki tarifi sanje previsoki. Le prepogostokrat pa se dogaja, da otrobi niti niso pristni, ampak so jim primešane razne stvari, posebno zmlete riževe mekine, ki nimajo skoraj nikake krmilne vrednosti. Spričo tega bo oni, ki ima denar, krmil z oljnatimi tropinami bolje, boljše in uspešneje kakor pa z otrobi.

Sladne kali so tudi dobro krmilo posebno za mlečno živino. V poštev prihajajo v prvi vrsti le za tiste kraje, ki ležijo v bližini večjih pivovarn.

Ribjo moko pridobivajo s sušenjem in mletjem ribjega mesa, ki so mu prej odvzeli tolsčo. Najpomembnejša njena sestavina

vina so živalske beljakovine. Perutninar in prašiči so vsejedi in zato ribjo moko pokladamo le tem, da v krmi dobijo zadosti živalskih beljakovin, kajti v žitu, tropinah in drugih krmilih dobivajo samo rastlinske beljakovine. Ribja moka je izvrstno močno krmilo. Mladi pujski naj bi je pred dovršenim drugim mesecem ne dobivali, zato se jim jo daje po 3 dkg dnevno. Spočetka živali ribje moke morda ne jedo radi, ko pa se nanjo nekoliko privadijo, jo žro zelo slastno in je smejo dobivati pujski končno do 10 dkg na dan. Do končanega 5. meseca se končno ta količina lahko poveša na 25 dkg ali četrt kg dnevno. S tem časom plemenskim živalim lahko polagoma prenehamo pokladati ribjo moko, pitancem pa jo dajemo do konca 7. meseca, ako se jim odtlej daje z drugo krmo zadosti beljakovin. Ako tega ni, tedaj pokladanje ribje moke nadaljujemo. Brejim svinjam in mrjascem jo pokladamo po 25 do 30 dkg na dan. Pri kokoših pospešuje mesnost. Tem dajemo dnevno do 1 in pol dkg ribje moke pomešano z drugo pičo. Ribja moka je precej slana, zato pospešuje ješčnost.

Klajno apno služi v prvi vrsti za učvrščavanje kosti, zato je predvsem potrebno mladi živini sploh, tam pa, kjer je v krmi premalo apna, je potrebno tudi odrasli živini. V slabih prehranjevalnih razmerah, v kakršnih smo pač sedaj, bo reja živine težavna. Zato živini ni dajati klajnega apna samo kot nekako zdravilo, nego ga je pokladati redno. Malim živalim ga dajemo po eno malo žlico, velikim pa po eno veliko žlico na glavo in dan.

V. Kuret:

Važna česa v kleti ob trgatvi.

Zelo važna kletarska dela, od katerih je odvisna kakovost in stanovitnost vina, so prva dela v kleti pred in med trgatvijo. Ta dela so: priprava kleti, orodja in posode ter odbira gnilega grozdja od zdravega, posebno letos, ko je radi deževnih dni ponekod začelo grozdje pokati in tudi gniti.

Pri pripravi kleti je glavni pogoj dobrega kletarstva snažnost, kajti nečista klet, nečisto orodje in posoda vsebujejo mnogo kali plesni in boleznih, ki, ako pridejo v mošt, vplivajo slabo na novo vino. Klet bi se morala vsaj dvakrat vsako leto pobeliliti in sicer najkasneje drugič koncem avgusta. Vso malo posodo, lege za sode in vse lesene dele orodja je treba dobro očistiti s ščetjo in vodo, kateri smo dodali nekaj sode (luga). Železni deli orodja kakor mlinov, stiskalnic itd. se morajo očistiti rje in se namazati z belo, čisto vazelino brez duha ali pa s parafinom. To pa vsled tega, da ne pride železo v dotik z moštom, ker bi sicer v tem slučaju postalo vino črno. Ravno tako moramo paziti na to, da so kadi in sodi popolnoma čisti na zunan in znotraj ter brez vsakega duha. Ako smo prisiljeni rabiti nove sode ali kadi, jih moramo poprej oviniti: Ker vsebuje les novih sodov razne snovi, kakor čreslovino, leseno barvila, ki so lahko raztopljive v vodi in v alkoholu, ki bi, če pridejo v mošt, po-

vročile zarjavenje in počrnenje vina in mu dala slab okus, moramo te sode prej s kropom izlužiti: Na vsakih 100 litrov vsebine sode uporabimo 20 l vroče vode, v kateri smo raztopili 40 dkg sode. Vročo vodo vlijemo v sod, zabijemo čep in kotalimo sod, da para vroče vode prodre v vse luknjice lesa in izluži lesene snovi. Še gorko vodo izlijemo iz sode, ki izteče umazano črna. To ponavljamo dva- do trikrat, dokler končno ne izteče iz sode popolnoma čista voda brez okusa. Voda, katero izpuštimo iz sode, mora biti še gorka, ker bi sicer les, ako bi se voda ohladila, zopet vsesal vse lesene snovi iz vode. Nato izplaknemo sod s čisto, vročo vodo, da izlužimo sodo, nato pa izmijemo sod z mrzlo čisto vodo. Sod obrnemo na veho, ga pustimo, da voda odteče in da se sod osuši. Nato ga oviniamo s tem, da ga izplaknemo s 10—15 l slabšega, zdravega vina ali pa močnega, zdravega petijota. Tak sod porabimo le za vrenje mošta, ne za boljša, starejša vina.

Ravno tako postopamo s sodom, ki ima duh po zatohlem. Ako je pa sod poln plesni, moramo najprej ostrgati v notranjosti sode raz dog sivo navlako plesni, nato ga izlužimo kakor nov sod. Ko je izlužen in že malo suh, ga zažveplamo in sicer uporabimo dva mala azbestra trakova za 5 hl vsebine. Po 5—6 dneh sod odpremo, izplaknemo z gorko vodo in ga pustimo, da se osuši. Sod zažveplamo, da uničimo še ostale kali plesnobe. Če se pa plesnoba v sodu globoko zajeda v les, tedaj moramo doze ostrgati do zdravega lesa, ga nato izlužiti in zažveplati.

Sod, v katerem je bilo zarjavelo (nategnjeno) vino, popravimo, da ga izlužimo kakor nov sod in ga po izlužitvi zažveplamo kakor plesnive sode. Ravno tako ravnamo s posodo, v kateri je bilo cikasto vino, samo da v tem slučaju sod močneje zažveplamo. Popolnoma cikaste in plesnive sode ej težko popraviti in naj bi se radi tega ne rabili. Ze rabljene, zdrave sode, ako nimajo preveč nesnage v sebi, pripravimo, ako jih večkrat preplaknemo z mrzlo vodo. Če imajo precej nesnage v sebi, mo-

Varuimo navade naših očetov!

Oni niso bili nikdar brez »ALGE«, znali so ceniti vrednost »ALGE«, znali so preprečiti mnoga težja obolenja, ker so v vseh slučajih prehlajenja — influenza, hripa — posebno, če je imel kak član družine malo višjo temperaturo (vročico), bolniku malo nadržili nogi, roki, vrat, prsa in hrbet z »Algo«, ker jim je bilo znano, da bo postal zopet svež, bo lažje dihal in, kar je glavno, vročina bo takoj popustila in nastopilo lahko, prijetno spanje.

Poizkusite tudi Vi vsaj enkrat »Algo«. In postala Vam bo najboljša prijateljica skozi vse življenje.

V vseh lekarnah in drogerijah 1 steklenica s točnim navodilom Din 16—; kjer je ni dobiti, naročite jo po pošti na naslov: LABORATORIJ »ALGA«, SUŠAK 45. 4 steklenice Din 77—, 8 steklenic Din 131—, 25 steklenic Din 320—.

ravno najprej to nesnago odstrgati z ostro ščetko in nato sod izplakniti z gorko vodo.

Zelo važno je, da odberemo zdravo grozdje od gnilega. Gnilo grozdje ima na sebi kali boleznih zarjavenja in vlačljivosti (voljnosti) vina. Vsled tega moramo grozdje odbirati. Saj se da tudi iz gnilega grozdja napraviti dobro in stanovitno vino. Gnilo grozdje se takoj in ne premočno izpreša; mošt se vlije v močno zažveplan sod in sicer dvakrat. Najprej se zažvepla sod od 2 hl z enim žveplanim trakom. Sod napolnimo z moštom do polovice, ga začepimo i ndobro povaljamo. Nato ga odčepimo, ponovno zažveplamo, vlijemo ostali del mošta, začepimo sod in povaljamo. Po 48 urah se bo mošt izčistil; nato ga pretočimo skozi pipo in močno prezračimo ter prelijemo v drug sod. Ta mošt ne bo vrel, ker je žveplo uničilo vse saba kali boleznih in tudi vsebnost glivice (drože). Zavoljo tega se mu doda 3—4 l kipečega mošta.

Letos se priporoča zažveplati tudi mošt iz zdravega grozdja, ki je bil v dotiki z gnilim grozdem in ima tudi kali boleznih v sebi. Sod zažveplamo manj močno, kakor pri gnilem grozdu, po pol traku na 1 hl in sicer predno vlijemo mošt vanj. Tudi v tem slučaju bo žveplo zamorilo slabe kali boleznih, vrelne glivice pa le omamilo. Mošt bo začel malo kasneje kipeti, bo boljše prevrel, se prej očistil in dal boljše in bolj stanovitno vino kakor nezažveplani mošt.

Da nam mošt dobro prevre, mora imeti klet za časa vrenja dovolj visoko in stalno toploto. Najboljša toplota je 16 do 18° C. Če je klet mrzla, se jo mora ogreti in s tem pospešiti vrenje. Slabo prevrelo, nezažveplano vino je podloženo raznim napakam in boleznim.

Občine in naklade na žganje.

Da ne bo nesporazuma — pristavljam takoj, da se pod nazivom žganje razume seveda tudi špirit. Oblastni odbor je poslal vsem županstvom okrožnico z dne 4. oktobra 1928, št. 21.717, v kateri jim je dal obširna in temeljita navodila, kako naj sestavljajo občinske proračune in kakšne davčine naj sklepajo. — Opozarjam, da bo radi važnosti priobčena ta okrožnica v 10. (oktoberski) številki »Samouprave«, ki izide še ta teden. Ker je okrožnica važna za vso javnost, naj jo prebere vsak občan.

V tej okrožnici priporoča ljubljanski oblastni odbor vsem občinam, da naj vse brez izjeme sklenejo vsaj naklade na žganje opojne pijače zlasti na špirit v enakih — v okrožnici navedenih višinah, ker se s tem prepreči vtihotapljanje pijač iz ene v drugo občino, ki pobira morda nižje naklade ali pa jih niti ne pobira.

Mislím, da za občine ne more biti koristnejšega sklepa občinskih odborov nego ta, da slede pozivu oblastnega odbora in sklenejo naklade na žganje opojne pijače v dušno in telesno korist občanov povsod, kjer jih še nimajo uvedenih, a naj jih sklenejo povsod tudi v enakih višinah. Naj ne bo občine, ki bi ne imela uvedenih teh naklad! Tu ne pomagajo nobeni izgovori na krajevne razmere — razen, če je v ne-

katerih občinah več »šnopsarjev« nego v drugih. V takih primerih pa je tudi edino pravilno, da ljubitelji žganja več prispevajo v splošno korist celokupne občine.

V kakšnih višinah naj se sklenejo naklade, je navedeno v okrožnici oblastnega odbora. — Se podrobnejša navodila pa dobi vsak lahko v knjigi »Alkoholno vprašanje«, ki bodi iznova toplo priporočena.

Fr. K-n.

Pobiranje občinskih konzumnih davščin.

Ob največji odpor zadevajo najbolj opravičene občinske naklade na žganje in špirit in doklada k drž. trošarini na vino, vinski mošt in petijot. Točilci pijač in gostilničarske zadruga nalegujejo oblastva s svojimi pritožbami in vlogami. Gostilničarske zadruga za vlaganje pritožb sicer niti niso poklicane, ker sme izpodbijati davščine le tisti, ki jih plačuje, torej le fizična oseba. — Najbolj pa je zadnji čas na površju vprašanje, s katerim dnem smejo občine pričeti s pobiranjem te vrste davščin na užitijske predmete. Mislim, da bo koristno za širšo javnost, če priobči nekaj vrst o tem tudi »Domoljub«.

Občina je glede dohodkov navezana na svoj proračun. Obsebi umljivo mora računati s proračunjenimi dohodki celega leta. Iz tega izhaja, da je upravičena prejemati tudi dohodke od vseh konzumnih davščin od prvega pa do zadnjega dneva v letu, naj si se postavijo točilci pijač ali gostilniške zadruga stokrat na glavo.

Kaj pa, če proračun iz kakršnegakoli razloga ne more biti pravočasno rešen, ampak se zavleče rešitev brez krivde občine morda za pol leta? To bo kaj lahko mogoče pri proračunih, ki se bodo morali pošiljati v Belgrad. Ali naj tedaj izgubi občina dohodke za pol leta? — Načelo je res to, da naj se pobirajo konsumne (trošarinske) doklade tako, da bodo mogli točilci pijač pravočasno regulirati cene. Drugega zakonskega določila ni, ker je prejšnji državni zakon o užitijski v naši državi odpravljen. Toda ker občine o vseh davščinah javno sklepajo in jih javno razglašajo, se ne more noben točilec izgovarjati, da ni vedel za nje in da ni dolžan plačati jih prej, nego je davščina oblastveno odobrena. Zato smatram vsako pritožbo v tej zadevi za neopravičeno, pa naj odloči bodisi upravno sodišče drugače, kolikorkrat hoče. Sicer smatram vse pritožbe zoper kosumne davščine na pijače za preprosto nagajivost in sem prav trdno prepričan, da ne bo nobeni ugoden. Konsument, ki edini plačuje te davščine, se ne pritožuje. Čemu naj se pritožuje točilec, ki ima običajno le dobiček od njih? — Občine pa imajo pravico zahtevati, da dobe neokrnjene dohodke za celo leto od 1. januarja do 31. decembra.

Fr. K-n.

Zakaj pustiti navadno milo vedno ostanek nesnage v perilu?

Del nesnage v perilu je masten, ter se vsled tega ne more izprati z navadnim milom — kakor mastni madež — temveč ostane kot rumenkasto-sivi ostanek nesnage v perilu ter se da — ravno tako kakor mastni madež — razkrojiti samo kemičnim potom. V to svrhu izdelujemo Benzit-Nadmilo, ki odstranjuje mastne madeže, najmanjšo in največjo nesnago in ostanek nesnage, ki ostane v vlaknih tkanine, na kemičen način. V bodoče perite z Benzit-Nadmilom! To milo ima dosedaj neznsno čistilno moč — in varuje perilo!

1 zavoj Benzit 5 dinarjev.

Benzit Nadmilo

z dvojnimi učinki

Tvornice Zlatorog, Maribor

Razno manufakturno blago

za jesen in zimo
kupite najceneje v trgovini
Anton Savnik, Škofialova

**Trpežen! Moderen!
Krasen!**

The Rex Co.

Ljubljana
Gradišče št. 10. — Telefon št. 2268.
Prospekt zastoj!

Vse vrste bakrenih kotlov

Jos. OTOREPEC, Ljubljana

Za Gradom št. 9 (ob koncu Streljške ulice)

Naročite vzorce in spregledali

boste, da je za nakup sukna kamzarna in ševjota za moške obleke, volne celira, parhenta, pliša in kambrika, baržuna za ženske obleke, platna ter vse manufakture, najboljša in na cenejša veletrgovina

R. Stermecki, Ce je št. 19, Slovenija

Nakup za veletrgovino Stermecki se vrši izključno direktno iz najboljših svetovnih tovarn, radi tega prde na prodaj samo dobra in solidna ro a. vo njihov cenah kakor povsod drugod. Naročila čez 50) Din poštnice pro to. Cenik z več tis. slikami zastoj.

Edino najboljši šivalni stroji in pletilni švic. „Dubled“ stroji ter kolesa za rodbino, obrt in industrijo so le

Jos. Petelinca

Gritzner, Adler
Najnižje cene! Tudi na obroke!
Ljubljana
blizu Prešernovega spomenika.
Pouk v vezenju brezplačno.
neVtečl a garancija.

ŽIMA

najboljša in najcenejša pri
M. Masterl
tovarna žime
Stražišče pri Kranju.

V VSAKO HIŠO »DOMOLJUBA«

Kako dvigniti naše kmetištvo.

(Gospodarska slika. Napisal Fr. Erjavec. Dalje.)

V tej zvezi bi bilo treba omeniti najprej naše kmetiško dedno pravo (zakona iz l. 1811 in l. 1911), ki temelji še na rimskopravnih načelih in ki so za našega kmeta jako kvarna. V slučaju, da umrje gospodar brez oporoke, imajo namreč vsi dediči pravico do enakih delov. Uvidevna praksa pri nas sicer nekoliko preprečuje ogromno škodo, ki bi jo to pravo povzročalo, če bi se strogo izvajalo, vendar pogosto tudi jako pospešuje drobitev kmetijskih posestev na majhne dele ali pa prezadolžitve onega, ki prevzame celotno posestvo. To bi bilo zlasti pri malih in srednjih kmetih nujno potrebno zakonito preprečiti, kar bi se zgodilo na ta način, da prevzame kmetijo en dedič, ostali bi naj imeli pa pravico le do tolikoga deleža, da njega izplačilo ne onemogoči nadaljnega gospodarjenja. To novodobno pravo naj bi seveda vezalo le male in srednje kmete. Če ima umrli kmetiške otroke, bi morala biti zabranjena predaja zemlje nekmetiškim dedičem. Čim najbolj zmanjšati bi se morale tudi predane pristojbine za direktne dediče. Roko v roki s tem gre vprašanje dot. Tudi pri nas se je namreč zadnja desetletja razpasla škodljiva razvada prevelikih dot. To na eni strani slepi ženine, da love le denar, kar povzroča mnogo žalostnih zakonov po kmetih, na drugi strani pa prevelike dote pogosto tako obremene bodočega gospodarja, da se vse življenje ne more izkoptati iz dolgov, kar bi bilo treba zakonito preprečiti. Pač pa je treba odpravo velikih dot izravnati s tem, da imajo domačo hišo zapustivši svoji v slučaju potrebe pravico do vrnitve pod rodni krov, ki je danes tolikim onemogočena in kar povzroča toliko žaloiger. Nekdanjo družinsko skupnost je treba na vsak način zopet oživetiti.

Deloma bi bili ti dve vprašanji rešeni že z uvedbo stalnih kmetijskih domov, kakršne so uvedli že skoro pred 100 leti v Ameriki in že l. 1873. tudi v Srbiji. Zmisel te ustanove je v tem, da se zakonito zavaruje gotova površina zemlje (velik mora biti stalni dom toliko, da zadostuje kmetiški družini za lastno preživljanje) ter temu primerna množina živine, orodja i. dr., ki se ne sme samovoljno prodati, zarubiti ali kakorkoli odsvojiti, a tudi ne obremeniti z dolgovi, s čemer je onemogočen popoln propad posameznih kmetijskih družin in gospodarstev. Dovoljena naj bi bila le koristna zamenjava, prostovoljna prodaja pa le izjemoma in s pristankom vse rodbine ter občine. Zelja po uvedbi takih stalnih kmetijskih domov se je tudi pri nas izrekla že ponovno, toda do uresničenja žal ni nikoli prišlo. Danes bi bilo to laže, ker bi bilo treba le primerno popraviti še veljavni srbski zakon in ga uveljaviti v vsej državi. Tak zakon bi bil v neizmerno korist tudi rodbinam z upravitelji, proti katerim bi tudi potrebovali strožjih zakonitih odredb (vsekakor bi bilo koristno zakonito odmeriti tudi ženi gotov vpliv na gospodarstvo), saj vsi vemo, koliko lepih kmetijskih domov je že ugonobilo lahkomišelnostjo zapravljanje (pijančevanje, igranje, spekulacije, babaška in prevelika potrata, trmasto pravljanje itd.) Danes poseže oblast vmes šele, ko je že vse zapravljenost in zato prepozno, a treba bi bilo tako postopanje onemogočiti že od početka. Nekaj bi pomagalo že to, če bi zmanjšali priložnosti za zapravljanje, kar bi se zgodilo na ta način, če bi omejili preveliko število podeželskih sejmov, zlasti pa število gostiln, prodajo žganja pa sploh otežili do najvišjih možnosti.

Zakonodajalec bi dalje nikakor ne smel prezreti tudi kmetijskih hipotekarnih dolgov, ki so zadnja leta pri nas zopet strahotno narastli (v Avstriji se je v drugi polovici preteklega stoletja povečal vsako leto za 80 milijonov gld.) in ki ogrožajo že neštete kmetije. Predvsem bi bilo nujno potrebno kmetu omogočiti dobavo cenenega hipotekarnega kredita, seveda če ga rabi v slučaju kake nesreče ali pa v svrhu izboljšanja svojega gospodarstva, dočim je treba lahkomišelnostjo zadolževanje pobijati z vsemi sredstvi. Sedanji zakon o kmetijskih kreditih, kakršnega smo dobili v to svrhu l. 1925., je popolnoma izgrešen. Vsekakor bi bilo v tem pogledu potrebno najti način (teh je več vrst), po katerem bi se mogel naš kmet polegoma rešiti sedanjih dolgov ter onemogočiti tudi za naprej prekomerno zadolževanje. Pri hipotekarnih dolgovih bi bilo posebno važno to, da bi bili neodpovedljivi, dolgo-

ročni in po najnižji obrestni meri. Razen tega so pa važni tudi kratkoročni obratni krediti za tekoče gospodarske potrebe. Brez rešitve vprašanja investicijskih in obratnih kreditov ni rešitve kmetiškega vprašanja sploh. Vzporedno z vsem tem gre zavarovanje kmetiškega ljudstva proti oduševanju v najrazličnejših oblikah in proti špekulantom z zemljo in pridelki, ki tako zelo škodujejo ceni. V to svrhu je treba zakonito preprečiti prekomerne obresti in navijanje cen raznih nujnih življenjskih potrebščin od strani trgovine in proizvajalcev (karteli!).

Če hočemo, da bo ta zakonodaja res dosegla svoj cilj, mora izhajati iz enega skupnega in edinega načela: gospodarsko zavarovati in dvigniti kmetiški stan, ki preživlja pri nas zadnja leta tako nevarno in globoko krizo. Ona mora biti le člen v verigi jasne, smotrene in le v korist ljudstva usmērjene celokupne gospodarske politike v širokem zmislu, ki je poleg spredaj orisanih posestnih reform in mnogege kmetovanja nadaljnji pogoj ozdravljenja in prosperanja našega kmetijstva. Glavna napaka dosedanjega dela na tem polju je bila ta, da nismo imeli pred očmi vprašanja v svoji celoti, temveč smo krpali danes tu, jutri tam, kar seveda ni moglo voditi do večjih uspehov. Kmetijska izobrazba, stalna strokovna pomoč, razne javne kmetijske ustanove, javna dela, vsa finančna politika države, oblasti in občin, dalje državna in oblastna prometna, trgovinska in industrijska politika ter kmetijska in velik del vse ostale zakonodaje so le posamezni deli ene celote in če zanemarimo enega, slabi to tudi vse druge. Le tako bo gospodarska politika nudila kmetu, ki je kot posameznik skoro brez moči, ono, kar je njena naloga, namreč: mu dala potreben pouk, iniciativo, varnost na posestvu, primerne cene pridelkov, potrebna denarna sredstva za gospodarjenje ter ga varovala škode in nevarnosti, katerim je danes tako zelo izpostavljen.

4. Samopomoč.

Kakor je smotrena gospodarska politika velevažnega pomena za prosperanje kmetijstva, tako je pa tudi samo ob sebi umevno, da mora ostati brez pravega učinka, če ne gredo roko v roki z njo tudi lastna stremiljenja in prizadevanja kmetiškega ljudstva.

Ko smo govorili o posestnih reformah in o umnem kmetijstvu, smo že omenili celo vrsto vprašanj, ki jih je nemogoče rešiti, če pri njih zemljiški posestnik sam ne sodeluje v čim največji meri. Prav tako mora tudi v gospodarsko politiko javnih činiteljev iti roko v roki razumevanje in sodelovanje posameznih kmetov, kajti kaj pomagajo n. pr. vsi javni zastopi, če pa voli kmet vanje take odposlance, ki nimajo ali zmisla za kmetiške potrebe ali pa potrebnih zmognosti za njih zastopstvo, vse kmetijske šole, če se pa kmet ne briga zanje, vse kmetijske ustanove in javna kmetiška služba, če se jih pa ne poslužuje itd. Kmet samo mora postati nosilec vseh prizadevanj za izboljšanje kmetijstva, on mora natančno uvideti potrebo in koristi vseh nameranih izboljšanj, šele tedaj bodo ta res dobra in uspešna. Končno se tudi najboljša gospodarska politika nikoli ne bo mogla pečati s posebnimi potrebami vsakega kmetiškega gospodarstva posebej, temveč se loteva le večjih nalog, ki se tičejo večjih skupin in večjih ozemelj, dočim posameznikom le olajšuje izvršitev gotovih del.

Zlasti prihaja to v poštev pri malih melioracijah ali izboljševanjih zemlje. Naloga države ali oblasti je, da n. pr. s sodelovanjem vseh prizadetih činiteljev izsuši večja zamočvirvena ozemlja, a koliko je pri nas ob raznih potokih posameznih zamočvirjenih parcel, ki kriče po izsušitvi. Prav tako ni naloga javnih oblasti, da bi vsakemu posameznemu počasneju očistilo pašnik od grmičja in kamenja, prezidale njegov hlev, mu zgradile gnojlišče, kupile boljše seme itd., temveč je dovolj, če mu dajo potrebna navodila, mu omogočijo dobavo v to svrhu potrebnega dolgoročnega in čim nižje obrestnega posojila in morebiti včasih celo izpregled dela davkov v prehodni dobi, toda izvršiti mora uvideven kmet take stvari končno vendarle sam. Lastna uvidevnost in lastna prizadevanja ostanejo zato slejkoprej predpogoj izboljšanja našega kmetijstva in s tem tudi rešitve kmetškega vprašanja.